

İSTANBUL GEZGİNLERİ

Aksiyon 16 / 09.12.2012

BURSA

İçindekiler

Bursa Kent Müzesi.....	3
Tarihi Belediye Binası	3
Orhan Camii (ve külliyesi).....	5
Kozahan.....	7
Ulucami	9
Şengül Hamamı (Gümüşçüler Çarşısı)	10
Bali Bey Hanı	10
Osman Gazi ve Orhan Gazi Türbeleri	11
Saat Kulesi	12
Şehadet Cami	12
Kavaklı Cami	12
Harita	14
Notlar:	15

Bursa Kent Müzesi

Avrupa'nın ödüllü müzelerinden biri olan Bursa Kent Müzesi binası 1926 yılında Adliye binası olarak inşa edilmiş 1999 yılından sonra restore edilerek 2004 yılında bugünkü halini almıştır. Müzede, Bursa'nın tarihi, coğrafi, kültürel, sosyal, ekonomik, ticari yapısına ilişkin belge ve bilgiler farklı sergileme tarzıyla sunulmaktadır. Birinci kat; kronolojik olarak düzenlenmiş olup, burada gezerken zaman tüneline ilerliyorsunuz gibi hissedeceksiniz. 7000 yıl öncesi Neolitik dönemden günümüze kadar yaşananlara tanıklık edebilirsiniz.

Bodrum katta bulunan tematik galerilerden biri olan “El Sanatları Çarşısında” ise dönemin çarşılarında geziyormuş gibi olacaksınız; birçoğu 18. yy'da Avrupalı gezginler tarafından çekilmiş olan fotoğraflardan örnek alınarak, zamanın el sanatları ile uğraşan dükkânları tekrar yapılmış ve tarihi bir çarşı görünümü almış.

Yine burada Kent Müzesine bağışlanan eski dönem eşyaları görebilirsiniz. İpek ve ipekböceği yetiştiriciliği ile ilgili tematik galeride tekstil sektörünün doğuşuna tanık olabilirsiniz. Üst kattaki tematik galeri de ise Bursa'da dünden bugüne, gündelik yaşama, kaplıcalara, yemek kültürüne ve diğer kültürel olgulara tanık olacaksınız

Tarihi Belediye Binası

...Saat tam onu çeyrek geçe, saatine baktı ve balo vaktinin geldiğini fark etti. Bütün zevat, erkekler siyah smokinler, bayanlar şık tuvaletler içinde arabalarla belediye salonuna geçtiler. Bu, iki katlı, gösterişli ve ahşap bir binaydı. Üst kattaki geniş salonun bir köşesini büyük bir çini soba süslüyordu. Bir başka köşeye de Ege Vapuru'nun bandosu yerleşmişti.

Otomobilinden inip, çevik adımlarla merdivenleri çıktı, şapkasını, eldivenlerini, pardösüsünü ve bastonunu vestiyere bıraktı ve ikinci kata çıkıp kendisine takdim edilen bayanları selamladı. Sonra da Vali'nin eşine kolunu teklif edip salona girdi.

Bando İstiklal Marşı'nı çaldıktan sonra bir iki dakika dinlendi. Akabinde aheste tempolu bir vals başlayınca bayanlardan birinin önünde eğildi ve 18 yaşında bir genç çevikliği ile piste çıktı. Bu raks gece yarısına kadar sürdü. Bittiğinde alkışları zarif bir reveransla yanıtladı.

Neşesi yerindeydi.

Hastalığı sebebiyle yorgun düşmesinden endişelenen yanındakiler ise "hazır keyfi yerindeyken otele döndürebilsek ne ala" diye umutlandılar.

Ama nafile...

O aniden hareketlenmiş, vals çalmaya devam eden orkestraya doğru yönelerek; Orkestra şefine "Zeybek" diye seslendi.

Orkestra üyeleri şaşkın bir halde bir zeybeğin melodisini mırıldanmaya çalışırken yeniden seslendi: " Hayır... O değil... Sarı Zeybek"

Salondaki fraklı ve tuvaletli davetliler, "Rejime riayet ederse en çok 9 ay yaşayabilir teşhisi konulan ve bunu bilen bir adamın, büyük önder Atatürk'ün dizlerini yere vura vura, Ödemiş ve Aydın efelerini de hayran edecek şekilde bir zeybeğin kahraman figürlerini icra edişini izliyorlardı artık...

O gece, yaşlı gözlerle Gazi'nin, tıpkı ateşe atılmazdan önce kayalar arasında veya kara ormanda zeybek oynayarak ölüme meydan okuyan zeybekler gibi; ölüme meydan okuyuşunu izleyenler için değil Atatürk içinde güzel bir geceydi.

O balonun onun son balosu olduğu söylenir zira ilerleyen günlerde Sarı Zeybek'in hastalığı ilerleyecektir. Bu onun Bursa'ya son gelişi olmuştur.

Atatürk'ten geriye kalan en önemli hatıralardan birinin yaşandığı tarihi Bursa Belediye Binası 1880 yılında Vali Ahmet Vefik Paşa döneminde Mimar Kütahyalı Şehbader tarafından 7 ay gibi kısa bir süre içinde, eskiden Orhan Külliyesi'nin bir parçası olan ve bir yangın sonrası yok olan Orhan İmaretinin bulunduğu arsa üzerine yapılmıştır.

Üslup olarak; Tanzimat Dönemi'ne ait yenilikçilik etkilerinden etkilenilerek Neo Osmanlı adı verilen bir üslupla, ampir mimarisi tarzında inşa edilen bu bina; Türkiye'nin en eski belediye binasıdır. Doğu ve Batı yönünde iki kapısı bulunan iki katlı yapı; su basma kotuna kadar kesme taş olup üst katları ahşap hatlar arası karkas tuğla dolgudandır. İçyapı düzeni Osmanlı konaklarını benzetmekte dış yüzeyi ise eski Bursa evleri görünümündedir.

Doğu tarafında zeminden birkaç mermer basamaklı üstü kapalı revaklı zemin kattan birinci kata giriş yapılabilmektedir. İçeri girer girmez bizleri her iki yanımızda da görkemli çift taraflı, gösterişli merdivenler karşılar. Yine aynı katta her iki tarafta çalışma odalarını görebilirsiniz.

Yine merdivenleri kullanarak ikinci kata çıkılır, ikinci kat orijinal halinde birinci kat ile aynı plandayken yapılan değişiklikler ile batı girişin üstüne denk gelen kısım Belediye Başkanı makam odası, meclis ve encümen çalışmalarını için toplantı odası gibi bölümlere ayrılmıştır.

1889 yılında yangın tehlikesi geçirmiş, 1902'de yenilenerek bazı eklemeler yapılmıştır.

Günümüzde ise Belediye hizmet faaliyetleri için kullanılmakta olup tarihi bir değer olarak korumaya alınmıştır.

Orhan Camii (ve külliyesi)

Kuzey yönündeki giriş kapısının üzerinde bulunan kitabede; 1339 'da

Orhan Bey'in yaptırdığı, Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1413'te büyük zarar verdiği, Çelebi Sultan Mehmet'in veziri Beyazıt Paşa'ya 1417'de tamir ettirdiği yazmaktadır.

Bu dönemde camiler tek başına yapılmayıp; medrese, hamam, imaret, zaviye gibi ek yapılar ile beraber yapılıyor ve bu yapı topluluğuna da "külliye" adı veriliyordu. Orhan Bey külliyesinden ise medrese ve imaret ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır.

Bursa'nın ünlü altı padişah camisinden en eski olanı Orhan Cami; erken dönem Osmanlı mimarisinin ilk önemli örneğidir. Yapı planı şekliyle "Kanatlı Cami" olarak ta adlandırılan bu üslup zamanla cami mimarisinde "Bursa Üslubu" olarak adlandırılmıştır.

Bu üsluptaki camilerin planı ters çevrilmiş "T" biçimindedir. Ön tarafta kubbeli bir son cemaat yeri, mihrap istikametinde peş peşe iki kubbeli ve kanatlarda birer kubbeli olarak inşa edilmiştir.

Mihrabın bulunduğu arkadan ikinci kubbenin zemini avlunun bulunduğu birinci kubbenin zemininden 60 cm kadar daha yüksektir ve namaz kılmaya mahsustur. Birinci kubbenin altında ve yan kanatlarda, kıraat, meclis, sohbet gibi namaz dışı sosyal ihtiyaçlar karşılanmakta; yine girişteki kubbenin altında kalan ve yan eyvanlarda kadı bürosu gibi amaçlar için kullanılmaktaydı. Ayrıca avluya açılan her iki eyvan içinde birer küçük ön oda bulunurdu.

Orhan Cami'sinin özellikle yan odaları olacak şekilde planlandığı ve dervişlerin, alimlerin ve tasavvuf ehli kişilerin buralarda konakladığı söylenmektedir.

Bu tarz dini ve idari gereksinimlerin aynı yapı altında var edildiği bu mimari üslup; Bursa'daki ünlü altı padişah caminin beşinin (I. Murat Hüdavendigar, Yıldırım, Yeşil, Muradiye, Orhan) yapımında zaman içinde çok az değişikliklerle tekrar edilmiştir. Bazılarında kubbeler altındaki zeminler eşit yükseklikte yapılmış, bazısında da tek bir

hacim içinde çok kubbeli bir üslup kullanılmıştır.

Orhan Camii'nde erken dönem Osmanlı camilerinin belirgin özellikleri görülebilir. Duvarlar moloz taş ve kesme taş ve aralarına tuğlalar konularak yapılmış olup, dış cephede güneş kursları gibi semboller, tuğla rozetler görülmektedir. Son cemaat yeri olarak kullanılan revaklar mermer sütunlar ile desteklenmiştir. Bu döneme ait yapıların bir kısmında Bizans sütun ve sütun başlıklarının kullanılması kimi araştırmacılarca Osmanlı'ya uygun olmadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Kimi araştırmacılara göre de, Osmanlı'nın daha kuruluş döneminde bile nasıl bir kültürel hoşgörü tavrı içerisinde bulunduğunu, eserlerin inşası sırasında daha önce yıkılmış, harap olmuş yapılardan alınan bu sütun ya da başlıkları tarihin bir parçası olarak görüp, ziyan etmeden, yok etmeden kullanarak yaşatmak istediğini göstermektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz tavrıyla Osmanlı yapılarını sadece birer taş yapı olarak değil bir ruh haliyle inşa etmekteydi. Ahmet Hamdi Tanpınar, bu gözlemini “Beş Şehir” adlı eserinde, erken Osmanlı dönemine ait eserlerden; “Cetlerimiz inşa etmiyorlar, ibadet ediyorlardı. Maddeye ısrarlar geçmesini istedikleri bir ruh ve imanları vardı. Taş ellerinde canlanıyor, bir ruh parçası kesiliyordu. Duvar, kubbe, kemer, mihrap, çini hepsi Yeşil'de dua eder. Muradiye'de düşünür. Yıldırım'da harekete hazır, göklerin derinliğine susamış bir kartal hamlesiyle ovanın üstünde bekler.” şeklinde bahsetmiştir.

Kozahan

1490-1492 yılları arasında II. Beyazıt'ın İstanbul'daki cami ve medresesine gelir getirmesi amacıyla vakıf olarak yaptırılmıştır. Döneminde hanlara, hizmet ettiği tüccarlara ya da han içinde hangi işle uğraşıyorsa ona göre ad verilirmiş. Koza Han da adını ipek yolundaki önemli bir ticaret merkezi olan Bursa'da koza satışının yapıldığı yer olmasından dolayı 'Koza'dan alıyor.

Bursa bu dönemlerde ipekböceği üretiminin oldukça yoğun olduğu bir yer; civar köylerde ipekböceği yetiştiriciliği yapılmaktaymış. İpekböceği belirli dönemlerde kendi etrafında kozasını örer ve bu kozalar köylüler küfelerle Koza Han'a getirirlermiş. Burada avluda küfeler içinde kozalar satışa sunulmuş. Burada ki ipek üreticileri kozaları seçer alımını yaparmış. Köylü –tüccar bütün gün han içinde bu işi sürdürürmüş. Tüccar hangi kozayı hangi köylüden alacağına karar verdikten sonra hamallar malı alıp ipekböceği kozayı delip çıkmadan önce içinde sıcak suların bulunduğu kazanların olduğu yere götürürler daha sonra da kozadan yavaş yavaş ipliğin çekilmesine başlanırmış. Bazı köylüler ise kendileri böceği öldürdükten sonra hazır olarak satarlarmış .Bazı kozalar ise koza kooperatifinde açık artırma usulü satılmış. Bunlar dokumaya uygun olmadıkları için genelde ibrişim için kullanılmış. Denyesiz (lifi çok ince olan) kozayı kumaşçılar almış. Kazazlar(ipek ibrişimi yapan kişi) ise ibrişim yapardı. Yapılan ibrişimler de terzilere satarlarmış. Terziler de ibrişimi ceketin ilğinde kullanırmış. Havlucularda kendilerine uygun koza alımı yaparmış. Havluya desen vermede kullanırlarmış.

Delinmiş kozalar bile israf olmaz kalın elbiselik kumaşta kullanılmak üzere ilgisi tarafından alınmış hatta Koza Han'ın içinde yere dökülen kozaları ise çocuklar toplar, bunları satarak harçlık çıkartırlarmış.

Bugün tabi ki Handaki günlük telaş böyle değil... Hanın üst katında alışverişinizi yaptıktan sonra alt katta bulunan kafelerde çayınızı kahvenizi yudumlarken; köyünden gelen köylüyü İç Kozahan'da atını bağladıktan sonra sırtında küfesiyle Hanın doğu kapısından Orhan Cami yönünden içeri girdiğini varsa gözüne çarpan tanıdıklara selam verdikten sonra bir köşeye küfesini koyup han avlusunun ortasında bulunan şadırvan da elini yüzünü yıkamasını, soluklanmasını sonra köşedeki kahveciden çayını söyleyip küfesinin yanına gitmesini, biraz geç kaldıysa kemerlerin arasına gerilmiş gölgelikte yer olmaması sebebiyle güneşte kalmamak için handaki asırlık ağaçların kalın

dallarının yarattığı bir gölgelikten faydalanmaya çalışmasını hayal edebilirsiniz.

Ulucami

Bursa Ulu Camii, aslen zaviye olarak yapılan, sonradan cami olarak kullanılmaya başlanmış olmasına rağmen çok ayaklı cami şemasının en klasik ve anıtsal örneği sayılır. I. Bayezid tarafından 1396-1400 yılları arasında yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı cami yaklaşık toplam 5000 metrekare boyutlarında olup 20 kubbe ile örtülüdür. Sekizgen kasnaklara oturan kubbeler mihrap duvarına dik beş sıra halinde dizilmiştir. Kasnaklar mihrap eksenini üzerindeki en yüksek olmak üzere yanlara doğru gidildikçe her sırada daha alçak düzenlenmiştir.

Düzgün kesme taşlarla inşa edilmiş kalın beden duvarlarının masif etkisini hafifletmek için cephelerde her kubbe sırası hizasına gelmek üzere sağır sivri kemerler yapılmıştır. Her kemerin içinde iki sıra halinde ikişer pencere yer alır. Bunların gerek biçimleri gerek boyutları her cephede farklıdır. Son cemaat yeri bulunmayan yapının kuzey cephesinde köşelerde sonradan yapılan iki minare vardır. Minarelerin ikisi de beden duvarına oturmaz, yerden başlar. Batı köşesindeki minare I. Bayezid tarafından yaptırılmıştır. Sekizgen biçimli kürsüsü bütünüyle mermerden, gövdesi tuğladandır. I. Mehmet'in yaptırdığı söylenen doğu köşesindeki kare kürsülü minare, caminin beden duvarından da 1 m kadar ayrıktır.

Şerefeler her iki minarede de aynı olup tuğlalı mukarnaslarla bezelidir. Kurşun kaplı külahlar 1889'daki yangında ortadan kalkınca, bugünkü boğumlu taş külahlar yapılmıştır. Türk-İslam dünyasının en eski camilerinden birisi ulu camiidir. Minberin giriş kapısının üzerindeki kitabede altın yıldızla Osmanlıca olarak, 'Yıldırım Beyazıt Han tarafından hicri 804 (miladi 1399) yılında yaptırılmıştır' ibaresi yer alıyor. Bursa kent merkezinde, Atatürk Caddesi üzerindedir.

Şengül Hamamı (Gümüşçüler Çarşısı)

Ulucami'nin kuzeybatısında bulunan bu hamam Yıldırım Beyazid tarafından yaptırılmış olup Ulucami için vakfedilmiştir. Yani bu hamamdan gelen gelirlere Ulucami için kullanılmıştır.

Küçük boyutlu dikdörtgen planlı bir yapıdır. Günümüzde sadece orta kısmı mevcut olup yan eyvanları yıkılmıştır. 1930'lu yıllara kadar hamam olarak kullanılan yapı birçok kez onarım görmüş günümüzde ise birçok gümüşçü dükkânından oluşmuş çarşı olarak kullanılmaktadır. Ve gümüşçüler çarşısı olarak bilinmektedir.

Bali Bey Hanı

Osmanlı devletinin Fatih ve II inci Beyazid devri önemli şahsiyetlerine Malkoçoğlu Hamza Bey'in oğlu Bali Bey tarafından, Yenişehir'deki cami ve imaretinden oluşan külliyesine gelir getirilmesi için inşa edilmiştir.

Eski adıyla 'Balık Pazarı' adı verilen bölgede bulunan bu han, döneminde ve öncesinde inşa edilen diğer iki katlı avlulu han yapısından farklı olarak üç katlı inşa edilmiş tek handır.

Bazı kaynaklara göre hanın doğusunda (Ulucami'ye bakan kısmı) iki kat, batısında sur dibindeki yamaca yaslanmış kısmı ise üç katlıymış. Batı ve güney yönlerinde eğimli araziye yaslanmış kısımlarda birçok bölüm kayalara oyularak oluşturulmuş.

Bursa'ya gelen tüccarların konaklaması, mallarını pazarlaması için yapılmış han zamanla ilgisizlikten ve bakımsızlıktan harap hale gelmiş... 20 yüzyıl başında kimi zaman posta arabalarının konakladığı bir yer, kimi zaman sığınak kimi zaman depo kimi zamanda kahvehane olarak kullanılan yapı; 1984 yılında Bursa Belediyesi tarafından ele alınmış, toprak altında kalan kısımlar çıkarılmış, 1994 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından rölövesi alınmış. 2002 yılında Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanarak restore edilmiş.

Günümüzde; Karagöz Atölyesi, Türk süsleme sanatı; cam işleme; minyatür; el dokuma; çini, ağaç işlemeciliği gibi el sanatlarının bulunduğu atölyelerden oluşan çeşitliliğe ev sahibi yapmaktadır.

Osman Gazi ve Orhan Gazi Türbeleri

Hisar mahallesinde tophane parkında surların iç kısmında kalmaktadır. Osman Gazi'nin türbesi girişte sol tarafta Orhan Gazi'nin türbesi ise sağ taraftadır.

Bursa'nın fethinden önce baba Osman Gazi oğul Orhan Gazi'ye zamanında aynı yerde bulunan Saint Elias Manastırının gümüş kaplı kümbetini göstererek buraya gömülmek istediğini bildirmiştir.

Bursa'nın fethini takiben Orhan Gazi, manastırın bu bölümünü türbeye dönüştürmüş ve Osman Gazi buraya defnedilmiştir. 1855 yılındaki büyük depremde yıkılan türbe 1863 yılında sultan Abdülaziz tarafından tekrardan inşa edilmiştir.

Türbe üzeri kubbe örtülü sekizgen yapıdadır. Türbede Osman Gazi'den başka oğul Alâeddin Bey, I. Murad'ın oğul Savcı Bey, Aspurça Hatun'un oğul İbrahim Bey ve 12 şehzadeye ait sandukalar mevcuttur.

Bir rivayete göre Osman Gazi'ye ait olan, Sultan Alâeddin'in Karacahisar Beyliğini verdiği zaman hediye ettiği iri taneli ağaçtan bir tesbih ile büyük bir davul kasnağının zamanında burada olduğu ama 1801 yılında yaşanan bir yangında yok olduğu söylenmektedir.

Gariptir ki; Osman Gazi miras olarak sadece bir çift çizme, zırhını, sancağını, kılıcını tuzluğunu, kaşığı ve birkaç at ve üç adet koyununu bırakmıştır.

Orhan Gazi Türbesi de girişte sağ tarafta Saint Elias Manastırının bulunduğu yere yapılmış olup, türbe içinde zeminde o dönemden kalma mozaikler hala gözükmektedir. Yapı olarak Osman Gazi

türbesi ile benzerlik göstermektedir, ancak kubbe iç tarafta köşelerde kalan sütunlar üzerinde durmaktadır.

Saat Kulesi

Hisarda bulunan Tophane Mahallesi'nde Osman Gazi ve Orhan Gazi türbelerinin bulunduğu park içinde olan saat kulesi burada yapılan ilk kule değil. İleri Abdülaziz döneminde yapılmış ve bilinmeyen bir sebeple yıkılmış ve yerine bugün gördüğümüz kule 1906 yılında II. Abdülhamit'in tahta çıkışının 30. yıldönümünde hizmete girmiş.

Altı katlı 33 metre yüksekliğindeki kule kesme taştan yapılmıştır. Her katin dört cephesinde yuvarlak kemerli pencereler mevcut, en üst katında ise her yüzünde birer saat bulunmaktadır. Kulenin tepesine 89 basamaklı ahşap merdiven çıkılmaktadır ancak halka açık değildir. Kule yangın gözetleme kulesi olarak kullanılmaktadır.

Şehadet Cami

Tophane Parkı'nı güney batısında, ordu evinin tam karşısında bulunmakta olan Şehadet Cami, bazı kaynaklara göre kiliseden çevrilmiş, bazı kaynaklara göre de I. Murat (Hüdavendigar) tarafından yaptırılmıştır. Şehadet Cami denmesinin ise iki ayrı rivayeti vardır. İleri I. Murat'ın Cami'nin açılışından sonra katıldığı Kosova Savaşı'nda şehit olması sebebiyle bu ismin verilmesi diğer ise cemaat ile namaz kılmadığı için devrin kadısının onun şahitliğini kabul etmemesi ve bu camiye yaptırtmasıdır.

Kavaklı Cami

Kavaklı Caddesi üzerinde bulunan Kavaklı Camisi'nin en önemli özelliği sokağa da adını veren bir kavaktır.

Aslında 'çınar'dır. 'Kavak' eski dilde çınarın eski adıdır. 'Kabuğu soyulmak' anlamına gelen 'kavlamaktan' geliyor. Bu ağaç Bursa'nın

en eski en yaşlı ağacıdır, yakın bir zaman kadar kocaman gövdesi ve kovuğuyla hayattaysa da bugün durumu biraz içler acısıdır.

Bursa'nın fethinin gerçekleşmesinden sonra şehrin önde gelen ahi ve beylik önderleri Orhan Bey'i tebrik etmeye gelmekteyken Şehrin fethine katkısı da bulunmuş olan dervişlerden Baba Sultan diğer adıyla Geyikli Baba gelmemiştir hatta Orhan Bey'inde kendisine gelmesini de istememiştir. Buluşmaya lüzum görmeyip dualarının kendisiyle olduğunu bildirmekle yetinmiştir. Ancak bir süre sonra Derviş bir kavak(çınar) ağacı fidanı ile buraya gelmiş ağacı dikmeye başlamıştır. Yanına gelen Orhan Gazi'ye de "Teberrükümüz oldukça dervişlerin duası sana ve nesline makbuldür diyerek dua etmiştir ." Bugün ağacın bulunduğu yerde bulunan cami çok daha sonra yapılmıştır.

Harita

Notlar:

www.istanbulgezginleri.com

 /IstanbulGezginleri

 /gezginist